

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

MOPITLO/PHUPU 2024

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 7.

KAROLO YA A: TEKAKWEŠIŠO

POTŠIŠO YA 1

Tlhahlo ya go swaya tekakwešišo

- Ka gore šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetoša tlhalošo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa).
- Hlokomologa mantšu a molekwa a a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo fokoletše meputso ge e le gore karabo e sa na le tlhalošo ya maleba. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele gomme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

1.1 SETŠWELETŠWA SA A

1.1.1	Hunadi	(1)
1.1.2	• Go lefa rente kgwedi ka kgwedi. • Go ithekela mohlagase.	(2)
1.1.3	• O kgona go boloka mašeleng a gagwe pankeng.	(1)
1.1.4	• Ditšidifatši • Diletšo • Mabone	(3)
1.1.5	• Mohako o thabišwa ke letseno leo a le hwetšago. • Mmaselaelo o botša Hunadi gore o bone Mohako paleng ya mohlagase. • Hunadi ga a ele šedi ditaba tša Mmaselaelo.	(3)
1.1.6	O bone letseno la gagwe le fokotšwa ke go reka mohlagase.	(1)
1.1.7	(a) Go gakanega/go se tsebe seo o ka se dirago.	(1)
	(b) E be e kweša bohloko.	(1)

- 1.1.8
- Komiti e mo eleditše gore a ye maphodiseng go hwetša thušo.
  - Komiti e ile ya kgopelela Hunadi thušo ya mapayana le dijo.
  - Mmaselaelo o ile a ithaopa go mo fa madulo a lebakanyana. (3)
- 1.1.9 Ka lebaka la gore ga se a theeletša Mmaselaelo. (1)
- 1.1.10 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
- Ke go nyaka go oketša letseno.
  - Ke go nyaka go phela bophelo bjo bokaone. (2)
- 1.1.11 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
- Go kgohlana ga dithapo tša mohlagase ka tsela yeo e sego ya tshwanelo. (1)
- 1.1.12
- E ka ama ekonomi ya naga gampe.
  - E ka tšea maphelo a batho. (2)
- 1.1.13 Ee
- Hunadi o ile a se theeletše tshedimošo ya Mmaselaelo a fetša a swetšwe ke ntlo.
  - Mohako o ikgogetše dithapo tša mohlagase ntle le molao, gomme a fetša a swerwe. (2)

1.2 SETŠWELETŠWA SA B.

- 1.2.1
- Go tloša bodutu.
  - Go dira gore o se nagane ka dilo tše dingwe. (2)
- 1.2.2 D/Itšhidollago
Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogewa.
- Go phela gabotse mmeleng.
  - Go thibela malwetši.
  - Go fokotša boima bja mmele.
- (E TEE fela). (2)
- 1.2.3
- Diaparo tšeo a di aperego.
  - Polelommele ya gagwe. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Tlhahlo ya go swaya kakaretšo.**

- **Kabo ya meputso**
  - Dintlha = 7
  - Polelo = 3
  - Palomoka=10
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba šomišitše mantšu a tlhalošo.**
  - 1–3 ya dintlha - meputso 1
  - 4–5 ya dintlha - meputso 2
  - 6–7 ya dintlha - meputso 3
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba se ba šomiša mantšu a bona.**
  - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 6 go iša go tše 7 ga a abelwe meputso ya polelo.
  - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 4 go iša go tše 5, o abelwa meputso o tee wa polelo.
  - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 2 go iša go tše 3, o abelwa meputso ye 2 ya polelo.

HLOKOMELA**Palo ya mantšu**

- Baswai ba kgonthiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

Hlokomela: Amogela dintlha ka moka tšeo di tšwago temaneng.

	DITSOPOLWA		MANTŠU A TLHALOŠO
1	'Mobjadi a thome go šomana le lefelo moo a tlogo bjala gona.'	1	Mobjadi a thome ka go lokiša mobu.
2	'Mobjadi a petapete mobu go o dira wo boleta.'	2	Mobjadi a tsošološe mobu.
3	'Morago a tšhele dihlare tšeo di ka bolayago diji/boori.'	3	Mobu o tšhelwe dihlare tša go bolaya dikhunkhwane/diboko.
4	'A aroganye mobu ka dikgoba tša go lekana.'	4	Šomiša dikgoba tša go lekana gore di gole gabotse.
5	'A netefatše gore o kolobiša mobu pele a bjala.'	5	Mobu o kolobišwe.
6	'Di bjale mo di fihlelelwago ke moya le mahlasedi.'	6	Di hwetše moya le mahlasedi.
7	'Ge di thoma go gola, di tšhelwe ka dihlare tša go bolaya boori.'	7	Di tšhelwe ka dihlare ge di gola.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**POTŠIŠO YA 3: PAPATŠO****SETŠWELETŠWA SA D****Tlhahlo ya go swaya KAROLO YA C.**

- **Mopeleto**

- Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetoša tlhalošo ya lentšu.
- Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go šetšwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.
- Mo go lekwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.
- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a feletšego go ya le ka taelo.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

- 3.1 C/Senotšididi sa Coca-Cola. (1)
- 3.2 Bareki ba lesome ba mathomo ba hwetša le galase. (1)
- 3.3 Ke go dira gore seno se tonye. (1)
- 3.4
- Go gokagoketša bareki.
  - Go tsebagatša sebatšwa. (2)
- 3.5 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
Ntlha
- Ge o sepela leeto le letelele se dira gore o se swarwe ke boroko.
- Kgopolo
- Go ya ka mmele wa motho. (1)
- 3.6 Dikarabo tša balekwa tša maleba di tla amogelwa.
- E ka hlola malwetši a swikiri.
  - E ka hlola madi a magolo. (2)
- 3.7 Too!
- Lehono go a tonya go re too! (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: KHATHUNE

SETŠWELETŠWA SA E

- 4.1 D/Go hlahloba molwetši.
• Go bonagala mošomedi wa tša maphelo a hlahloba molwetši ka sthethoskoupu. (2)
- 4.2 • Pudula ya 1 e laetša go nagana.
• Pudula ya 2 e laetša go bolela. (2)
- 4.3 • Bookelong
• Kliniking
• Phapošeng ya ngaka/Setšering.
(TŠE PEDI fela). (2)
- 4.4 • Go bonala stethoskoupu.
• Go bonala mpete wa bohlahlobelo.
• Go bonala lepanta la go lekola themperetšha.
• Sedirišwa sa go ela madi a magolo.
(TŠE PEDI fela). (2)
- 4.5 Gore
• Ke mmoditše gore a tliše meetse. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5: SENGWALWA

5.1 SETŠWELETŠWA SA F

- 5.1.1 Matome
• Legoro la 1(a) (Mo-) (2)
- 5.1.2 Gopotše
• Ga se le tšee moselana wa-ile. (2)
- 5.1.3 Ye e latelago.
• Leamanyidiri (2)
- 5.1.4 • E hlaloša gore tiragalo ya go lahlela e phethwa ke sediri.
• Tiragalo e wela godimo ga sediri. (2)
- 5.1.5 • Lefetedi
• Tiragalo ya go letelwa e fetela godimo ga selo. (2)
- 5.1.6 Bona
• Le šomišitšwe bjalo ka lešalašala/lešalaina go emela batho bao ba hlokago.
• Go gatelela ba go hloka. (2)
- 5.1.7 • Ema + setimela
• Lediri + leina
(E TEE fela). (2)

5.2 SESWANTŠHO

SETŠWELETŠWA SA G

5.2.1	Meetsana	(1)
5.2.2	B/Neolotšisime	
	• Sedirišwa se reetšwe leina le ka lebaka la mošomo wa sona e lego go fata naga ge se sepela.	(2)
5.2.3	Hwetša	
	• A hwetša tlhokomelo ye kgolo.	(2)
5.2.4	Tirišo ya lebopi le 'ke'/meetse a bapetšwa le bophelo.	(1)
		[20]

PALOMOKA YA KAROLO YA C:	40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO:	80